

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA SPRÁVNÍHO PRÁVA A SPRÁVNÍ VĚDY

STAROBNÍ DŮCHOD
(RETIREMENT PENSION)
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KRISTINA HOLASOVÁ

OLOMOUC 2010

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Starobní důchod** zpracovala samostatně a jen s využitím pramenů a literatury v ní uvedené.

V Olomouci dne 8. února 2010

.....
Kristina Holasová

Já, níže podepsaná Kristina Holasová, autorka bakalářské práce na téma Starobní důchod, kdy tato bakalářská práce je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, dávám tímto svůj souhlas podle §4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů správci, kterým je:

Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc, Česká Republika

ke zpracování údajů v rozsahu: jméno, příjmení v informačním systému a to včetně zařazení do katalogů, zpřístupnění jména a příjmení katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého a to včetně neadresovaného zpřístupnění pomocí metody dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizaci zpřístupnění zajišťuje vnitřní složka Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu trvání ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb.

V Olomouci dne 8. února 2010

.....
Kristina Holasová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Gabriele Halířové Ph.D. za cenné rady a připomínky, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

1. ÚVOD	Chyba! Záložka není definována.
2. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY DŮCHODOVÝCH DÁVEK V ČR	7
2. 1. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v 18. a 19. století	7
2. 2. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v období I. republiky	7
2. 3. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v období let 1939-1989	8
2. 4. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení po roce 1989	9
3. PRAMENY PRÁVA UPRAVUJÍCÍ DŮCHODOVÉ DÁVKY	11
4. PRÁVO DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	14
4. 1. Pojem a systém práva důchodového pojištění	14
4. 2. Principy důchodového pojištění	14
4. 3. Důchodové právní vztahy	16
5. DÁVKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ	17
5. 1. Důchody přímé	17
5. 2. Důchody odvozené (pozůstalostní)	19
6. STAROBNÍ DŮCHOD	22
6. 1. Stáří a stárnutí jako přirozené období života	22
6. 2. Typy starobních důchodů	23
6. 3. Podmínky nároku na starobní důchod	23
6. 3. 1. Podmínky nároku na standardní (obecný) starobní důchod	25
6. 3. 2. Podmínky nároku na předčasný starobní důchod	26
6. 3. 3. Vznik a zánik nároku na důchod	26
6. 4. Důchodový věk a věk odchodu do důchodu	27
6. 4. 1. Důchodový věk podle zákona č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů	28
6. 4. 2. Srovnání důchodového věku s některými evropskými zeměmi	31
6. 5. Výše starobního důchodu	32
6. 5. 1. Vymezení pojmů pro stanovení výpočtového základu	33
6. 5. 2. Výpočet důchodu	36
6. 6. Zvyšování důchodů	37
6. 7. Evidenční list důchodového pojištění, žádost o starobní důchod	38
7. ZHODNOCENÍ SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY, ÚVAHY DE LEGE FERENDA	41
8. ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
PŘÍLOHY	48

1. ÚVOD

Problematika starobního důchodu a důchodového pojištění je v posledních letech velice diskutované téma. Již v devadesátých letech minulého století došlo k dílčím reformním krokům, které postupně vedly k současnému důchodovému systému. Důchodový systém ovlivňuje mnoho faktorů. Jedná se zejména o demografický vývoj, který je podmíněn ekonomickým a sociálním vývojem. Dochází k postupnému prodlužování střední délky života, ale i ke snižování porodnosti. Tyto faktory mají za následek potřebu celkového zvyšování nákladů na důchody a nedostatek příjmů důchodového systému. Důchodový systém se tak stává finančně neudržitelným a je třeba řešení. Toho se ujímá důchodová reforma, která byla rozdělena do tří etap. Od 1. ledna 2010 dochází k významným parametrickým změnám v oblasti důchodového pojištění (první etapa důchodové reformy). Jedná se zejména o úpravu důchodového věku, potřebné doby pojištění nebo koncepce invalidity.

Cílem této bakalářské práce je vymezení starobního důchodu, jeho rozdělení, vymezení důchodového věku a rozbor stávajícího důchodového systému v České republice v souvislosti s důchodovou reformou.

Ve své práci se zaměřuji na základní pojmové vymezení důchodových dávek, jejich zakotvení v systému sociálního zabezpečení včetně jejich právní úpravy v rámci historického vývoje. V dalších kapitolách vymezuji pojem a systém důchodového pojištění. Stěžejní kapitolou je problematika starobního důchodu a důchodového věku, včetně dávkového schématu a dávkové formule. V závěrečné kapitole se věnuji zhodnocení současné právní úpravy a dopadům důchodové reformy na systém důchodového pojištění ČR. Součástí poslední kapitoly jsou i úvahy de lege ferenda.

2. VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY DŮCHODOVÝCH DÁVEK V ČR

Právo důchodového pojištění je z hlediska historického vývoje poměrně mladé. Jeho počátky můžeme najít již v období středověku v souvislosti s tzv. hornickým pojištěním, ale základy práva důchodového pojištění se objevují až v 18. století za vlády Marie Terezie, kdy bylo poprvé zavedeno pensijní zaopatření pro státní úředníky. Nejvíce se však právo důchodového pojištění začalo rozvíjet v období první republiky.¹

2. 1. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v 18. a 19. století

Otázku zabezpečení občanů v nepříznivých sociálních situacích způsobených sociálními událostmi, jako jsou nemoc, úraz, invalidita, mateřství, stáří a ztráta živitele, řešila a řeší každá společnost. Řešení jsou však poněkud rozdílná. Ovlivňuje je zejména ekonomická činnost, ale také demografická struktura obyvatelstva, etické a morální názory převládající ve společnosti, zájem a prosazování zájmu obyvatelstva a další faktory.

Stát v průběhu 18. století do řešení nepříznivých sociálních situací občanů příliš nezasahoval. Na začátku 19. století docházelo pouze k dílčímu řešení některých sociálních problémů. Druhá polovina 19. století je spojena se zakládáním sociálně demokratických stran a odborových organizací. Tyto skutečnosti a dále složitá ekonomická a politická situace ve střední Evropě vedly k řešení otázky sociálního pojištění.

V roce 1883 bylo v Německu uzákoněno povinné nemocenské pojištění, v roce 1884 úrazové pojištění a v roce 1889 pojištění starobní a invalidní. Tyto zákony bývají označovány jako Bismarckova reforma. Tento model sociálního pojištění ovlivnil pojišťovací systémy v řadě zemí Evropy, zejména v Rakousku-Uhersku a to i v rakouské části, tj. v českých zemích.

V roce 1907 byl schválen zákon o penzijním pojištění zřízců ve službách soukromých a některých zřízců ve službách veřejných. Starobní a invalidní pojištění dělníků nebylo do roku 1918 zavedeno.²

2. 2. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v období I. republiky

Vývoj sociálního zabezpečení v Československé republice v roce 1918 byl ovlivněn právními předpisy Rakouska-Uherska, které byly do české právní úpravy přejaty. V roce 1920

---

¹ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 24

² Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 25-30

bylo novelizováno penzijní pojištění soukromých zaměstnanců zavedené v roce 1907. V roce 1921 bylo upraveno penzijní pojištění železničních zaměstnanců.

Mezi významné právní předpisy patřil zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který nabyl účinnosti v roce 1926. Zákon upravoval rozsáhlou problematiku, byl několikrát měněn a doplňován. Byl formulován jako základní, podle něhož byli pojištěni všichni zaměstnanci, jestliže nebyli tímto zákonem z pojištění vyloučeni. Právní úprava zákona se vztahovala pouze na dělníky.

Z invalidního a starobního pojištění podle zákona č. 221/1924 Sb. z. a n., se poskytovaly tyto dávky: důchod invalidní a starobní, vyrovnávací příplatky k těmto důchodům, důchod vdovský a vdovecký, důchod sirotčí a odbytné.

V roce 1925 byl schválen zákon č. 221/1925 Sb. z. a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců.

V roce 1929 došlo k úpravě zabezpečení starších občanů, kdy zákonem č. 43/1929 Sb. z. a n. byly zavedeny státní starobní podpory. V témže roce bylo nově upraveno penzijní pojištění soukromých zaměstnanců a v roce 1936 provizní pojištění hornické.³

2. 3. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení v období let 1939-1989

V době okupace došlo zejména ke změnám nemocenského pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách, hornického pojištění a také bylo změněno nemocenské, invalidní a starobní pojištění dělnické. Tyto změny však pojištěncům významná zlepšení nepřinesly.

Vývoj po roce 1945 navázal na období I. republiky, protože právní úprava z doby okupace nebyla po II. světové válce uznána za součást československého právního řádu. Přijetí zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, významně ovlivnilo vývoj sociálního zákonodárství v Československu. Zákon umožnil vytvoření nové jednotné soustavy národního pojištění, zvýšil všechny dávky, poprvé rozšířil důchodové zabezpečení i na skupiny výdělečně činných osob, které do této doby nebyly pojištěny.

Po roce 1948 došlo k zásadním změnám ve vývoji sociálního zákonodárství. Byl opuštěn pojišťovací princip a byly přijímány nové předpisy ze Sovětského svazu. Přecházel se od systému sociálního pojištění k systému sociálního zabezpečení.

---

³ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 30-31

K první reformě sociálního zabezpečení došlo v roce 1956, kdy byl přijat zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců a dále zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení. Touto reformou došlo ke zvýšení počtu důchodově zabezpečených osob, ale i k počtu důchodových dávek.

Další výrazná změna sociálního zabezpečení byla uskutečněna v roce 1964 přijetím zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení a zákona č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků. Slabá efektivnost hospodářství a nepříznivý ekonomický vývoj vedl ke zhoršení úrovně důchodového pojištění.

Třetí reforma sociálního zabezpečení proběhla v 70. letech, kdy byl přijat zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení. Tímto zákonem došlo ke sjednocení předpisů důchodového zabezpečení zaměstnanců a členů jednotných zemědělských družstev.

Hospodářský vývoj v 80. letech nebyl pro sociální politiku úspěšný. V roce 1985 se československá vláda opět snažila sociální politiku zlepšit. Byl přijat zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, jehož část platí doposud.⁴

2. 4. Vývoj právní úpravy sociálního zabezpečení po roce 1989

Po listopadu 1989 bylo nutné provést zásadní reformu systému sociálního zabezpečení. Tento systém zaostával především v oblasti důchodů a měl řadu nedostatků. Zásadním krokem této reformy byl přechod od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění. Došlo ke zrušení preferencí v důchodovém systému (zejména osobních důchodů) a odstranění diskriminace osob samostatně výdělečně činných. Dále došlo k převedení nemocenského pojištění ze správy odborů a jeho organizačnímu sjednocení s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení a k zavedení pravidelné indexace důchodů.

Po vzniku samostatné ČR bylo zavedeno pojistné jako zvláštní platba mimo daňový systém. V roce 1994 bylo zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, ve znění pozdějších předpisů, zavedeno jako doplňkový důchodový systém penzijní připojištění se státním příspěvkem. V roce 1995 byly přijaty dva důležité zákony – zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a dále v roce 1997 zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

---

⁴ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 32-34

Rok 1998 byl významný z hlediska novelizací důležitých právních předpisů a také se začala připravovat reforma důchodového systému.

Na přelomu 20. a 21. století dochází k častým změnám v oblasti státní sociální podpory, důchodového pojištění a nemocenského pojištění.

V důsledku demografického vývoje, kdy dochází ke zvyšování průměrného dožívaného věku, snižování porodnosti, zvyšování počtu osob v postproduktivním věku a k poklesu počtu osob ve věku produktivním, je zdůrazňována nutnost důchodové reformy.

K významné změně došlo v oblasti nemocenského pojištění přijetím zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2009. Dále bylo samostatně upraveno úrazové pojištění zákonem č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů, jehož účinnost byla odložena na 1. leden 2012.

V oblasti sociální pomoci byly přijaty tyto zákony - zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.⁵

---

⁵ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 34-35

3. PRAMENY PRÁVA UPRAVUJÍCÍ DŮCHODOVÉ DÁVKY

Základním pramenem práva důchodového pojištění je normativní právní akt. Mezi normativní právní akty řadíme:

- ústavní zákony
- zákony
- nařízení vlády
- vyhlášky ministerstev.

Pro právo důchodového pojištění je z hlediska ústavních garancí důležitý článek 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle kterého⁶ „*mají občané právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.*“⁷

Zákonnou úpravu práva důchodového pojištění představují tyto zákony:

- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, nabyl účinnosti dne 1. 1. 1996. Předmětem jeho úpravy je vymezení osobního a věcného rozsahu důchodového pojištění. Zákon dále upravuje právní vztahy důchodového pojištění včetně vymezení subjektů a právních skutečností a tzv. dávkovou formuli, která stanoví postup při výpočtu důchodové dávky.

Nařízeními vlády jsou prováděny úpravy výše důchodových dávek, které spočívají v jejich hromadném zvyšování.⁸ Zákonné zmocnění k vydávání těchto nařízení najdeme v ustanovení § 67 odst. 10 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dalším důležitým ustanovením je pak § 17 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém je upraven přepočítací koeficient, jehož výši pro úpravy všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, stanoví vláda nařízením.

---

⁶ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 49-51

⁷ Čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

⁸ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 51

Jedná se o tato nařízení:

- nařízení vlády č. 363/2008 Sb., o zvyšování důchodů v r. 2009 (+ nařízení o zvýšení důchodů v minulých letech),
- nařízení vlády č. 339/2009 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 2008 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2008,
- nařízení vlády ČSFR č. 557/1990 Sb., o mimořádném poskytování starobního důchodu některým horníkům,
- nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

Na úrovni vyhlášek je třeba zmínit:

- vyhlášku Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění,
- vyhlášku č. 322/2005 Sb., o dalším studiu, popřípadě výuce, které se pro účely státní sociální podpory a důchodového pojištění považují za studium na středních nebo vysokých školách.

Zvláštními prameny práva sociálního zabezpečení jsou normativní smlouvy, které se člení na smlouvy bilaterální a multilaterální. Tyto smlouvy jsou sjednávány mezi dvěma státy jako subjekty mezinárodního práva nebo jsou výsledkem činnosti mezinárodních organizací.

Dokumenty Organizace spojených národů:

- Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948,
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (sdělení č. 120/1976 Sb.),
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (sdělení č. 120/1976 Sb.).

Nejvýznamnějším dokumentem Rady Evropy je Evropská sociální charta (č. 14/2000 Sb. m. s.), která zajišťuje ochranu hospodářských a sociálních práv. V roce 1988 k ní byl připojen tzv. Dodatkový protokol (č. 15/2000 Sb. m. s.). Dále byly Radou Evropy přijaty tyto dokumenty:

- Evropský zákoník sociálního zabezpečení č. 90/2001 Sb. m. s.,
- Evropská úmluva o sociálním zabezpečení,
- Evropské prozatímní dohody o sociálním zabezpečení (sdělení č. 112/2000 Sb. m. s. a č. 114/2000 sb. m. s.).

Bilaterální smlouvy jsou významné zejména k ochraně práv ze sociálního zabezpečení u migrujících pracovníků. Člení se na smlouvy teritoriální, proporcionální a kombinované. Kombinované bilaterální smlouvy uzavřela Česká republika především se Slovenskem (př. Dohoda mezi vládou ČR a SR pro oblast zdravotní péče č. 202/1993 Sb., v pl. znění), ale také s Ukrajinou, a dnes již s většinou evropských států.

Po vstupu ČR do EU se pramenem českého práva stalo komunitární právo. Pramenem práva sociálního zabezpečení se stala tato nařízení:

- nařízení Rady č. 1408/71/EEC o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, OSVČ a na členy jejich rodin, pohybující se v rámci Společenství⁹,
- nařízení Rady č. 574/72/EEC, stanovující postup při provádění nařízení č. 1408/71¹⁰,
- nařízení Rady č. 883/2004/EEC, o koordinaci systémů sociálního zabezpečení

---

⁹ Official Journal L 149, 5. 7. 1971

¹⁰ Official Journal L 074, 27. 3. 1972

4. PRÁVO DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

4. 1. Pojem a systém práva důchodového pojištění

Prámem důchodového pojištění se rozumí souhrn právních předpisů upravující chování subjektů ve společenských vztazích, jejichž vznik, změna nebo zánik jsou podmíněny existencí sociální události. Pod pojmem sociální událost v důchodovém pojištění chápeme dosažení určitého věku, invaliditu nebo smrt živitele. Jedná se tedy o vztahy upravující hmotněprávní podmínky nároků na důchodové dávky a podmínky plnění pojistné povinnosti. Do procesních vztahů pak řadíme organizaci a řízení v důchodovém pojištění. Důchodové pojištění spolu s nemocenským a veřejným zdravotním pojištěním tvoří tzv. první pilíř sociálního zabezpečení.¹¹

Podobně jako jiné právní disciplíny i právo důchodového pojištění se dělí na část obecnou a část zvláštní. Obecná část představuje charakteristiku základních institutů - subjekt, obsah a objekt důchodového pojištění. Zvláštní část upravuje účastenství, systém dávek, způsob výpočtu dávek, plnění pojistné povinnosti a právní odpovědnost v důchodovém pojištění.

V České republice se důchodové pojištění skládá ze dvou pilířů. První pilířem je povinné základní důchodové pojištění, které zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby, právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce. Vedle toho existuje penzijní připojištění se státním příspěvkem, které je dobrovolné a zatím v ČR málo využívané.¹²

4. 2. Principy důchodového pojištění

Právní úprava důchodového pojištění je založena na určitých principech a pravidlech chování. Každý princip se od sebe liší svou funkcí:

Princip všeobecnosti – důchodové pojištění se vztahuje na všechny osoby splňující podmínky pojištění, tj. účast prakticky všech ekonomicky aktivních osob na důchodovém pojištění,

---

¹¹ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 22

¹² www.mpsv.cz/cs/3: důchodové pojištění

Princip jednotnosti – jsou stanoveny stejné podmínky pro všechny osoby – jednotné zásady pro nároky na důchody a jejich výpočet, platí zde zásada rovnosti, odchylky se objevují u osob samostatně výdělečně činných, vojáků, osob ve služebních poměrech,

Princip obligatornosti dávek důchodového pojištění – při splnění stanovených podmínek vzniká na důchod právní nárok,

Princip zajištění soudní ochrany – navazuje na princip obligatornosti, i ve věcech důchodového pojištění se uplatňuje soudní přezkum rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení a ostatních plátců důchodů, která se týkají důchodů z důchodového pojištění,¹³

Princip zásluhovosti – je založen na pojistném principu, spočívá v účasti subjektu na pojištění po určitou minimální dobu, výše dávky se odvíjí od toho, jak dlouho byla osoba pojištěna a jaké měla příjmy,

Princip sociální solidarity – rozlišujeme dva druhy:

sociální solidarita intragenerační - uplatňuje se především u pojištěnců s vyššími příjmy a pojištěnci s nižšími příjmy, v praxi se projevuje ve způsobu stanovení výše důchodu,

sociální solidarita intergenerační – uplatňuje se u osob ekonomicky aktivních s osobami, které pobírají důchody, neboť vybrané pojistné na důchodové pojištění slouží k úhradě vyplácených důchodů – princip tzv. průběžného financování,

Princip dynamičnosti – přihlíží se k ekonomickému vývoji v zemi,

Princip garance – právním i ekonomickým garantem důchodového systému a jeho financování je stát, neboť výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu, důchodové pojištění provádějí státní orgány,

Princip zabezpečení – stát stanoví právní rámec důchodového systému, systém organizuje a vytváří, tento princip spočívá v tom, že budou zabezpečeny všechny osoby, kterých se dotkla sociální událost, a splňují zákonem stanovené podmínky,

Princip ochrany nabytých práv – projevuje se zpravidla v přechodných ustanoveních právních předpisů, znamená zachování těch nároků na dávky, které již byly získány podle předchozích předpisů, a to i když dávky ještě nebyly přiznány

---

¹³ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 196

4. 3. *Důchodové právní vztahy*

Právní vztahy lze definovat jako společenské vztahy upravené objektivním právem, které vznikají mezi dvěma subjekty mající určitá práva a povinnosti. Charakter právního vztahu je závislý na existenci a charakteru sociální události.

Důchodové právní vztahy členíme na vztahy:

Pojistné – vyznačují se vzájemnou podmíněností práv a povinností. Základní povinností pojištěnce je plnění pojistné povinnosti, tedy placení pojistného, tomu odpovídá základní právo v podobě poskytnutí sociální dávky. Pojištěnec si sám přispívá na budoucí pojistnou událost. V tomto systému se uplatňuje vysoká míra solidarity mezi pojištěnci. Pojistné vztahy vznikají na základě právních skutečností – např. podání přihlášky k důchodovému pojištění.

Pojistné vztahy se člení na vztahy *obligatorní* (vznikají na základě zákona, po splnění zákonem stanovených podmínek, bez projevu vůle subjektu), *fakultativní* (vznikají na základě projevu vůle subjektu, např. podáním přihlášky k důchodovému pojištění u některých osob samostatně výdělečně činných).

Dávkové – vznikají na základě sociálních událostí a zákonem stanovených podmínek. Oprávněný není v pojistném vztahu a neplní povinnosti v podobě placení pojistného. Uplatňuje se zde větší míra sociální solidarity.

Dávkové vztahy se člení na vztahy *originární (přímé)*, do kterých řadíme důchod starobní a invalidní. Jsou charakteristické tím, že příjemce dávky je totožný se subjektem, u kterého sociální událost nastala. A vztahy *derivativní (odvozené, pozůstalostní)*, kdy je příjemce dávky odlišný od subjektu, u kterého sociální událost nastala. U těchto vztahů jde o důchody vdovské, vdovecké a sirotčí.

5. DÁVKY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

Právní úprava jednotlivých dávek důchodového pojištění je zakotvena v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Jak již bylo v předchozí kapitole zmíněno, dávky důchodové pojištění se člení na důchody přímé a pozůstalostní.

5. 1. Důchody přímé

Důchody přímé se vyznačují tím, že příjemce dávky je totožný se subjektem, u kterého sociální událost nastala.

Starobní důchod

Starobní důchod je z hlediska objemu vyplácených prostředků nejdůležitější dávkou v důchodovém pojištění. Nejdůležitější a nejčetnější i z toho pohledu, že pokrývá veškeré ekonomicky aktivní obyvatelstvo a u většiny pojištěnců dojde k sociální události potřebné pro nárok na starobní důchod, tedy dožití věku pro odchod do starobního důchodu. Jde o pojištění budoucího předpokládaného ukončení výdělečné činnosti.¹⁴ Zajímavé je i to, že ve veřejnosti se pod pojmem „důchod“ zpravidla chápe důchod starobní.

Účelem této dávky je nahrazení ztráty nebo omezení pravidelného pracovního příjmu, které jsou způsobeny věkem jako sociální událostí.¹⁵

Proces stárnutí je u jednotlivých osob individuální. Avšak stanovení věkových hranic odchodu do důchodu bývá předmětem mnoha politických jednání při schvalování zásadních změn v sociálním zabezpečení.

Téma mé bakalářské práce je starobní důchod. Podrobně se jím proto budu zabývat v následující kapitole.

Invalidní důchod

Invalidní důchod je dávkou důchodového pojištění, která je podmíněna sociální událostí spočívající v dlouhodobě nepříznivém zdravotním stavu. Podle zákona o důchodovém pojištění lze za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav považovat zdravotní stav, který omezuje tělesné, smyslové a duševní schopnosti pojištěnce významně pro jeho pracovní

---

¹⁴ Veselý J.: Právo sociálního zabezpečení, Vysoká škola aplikovaného práva, 2009, str. 70-71

¹⁵ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 211

schopnost, pokud tento zdravotní stav trvá déle než jeden rok nebo podle poznatků lékařské vědy lze předpokládat, že bude trvat déle než jeden rok.

Z hlediska dávkového schématu jsou pro nárok na invalidní důchod dvě základní podmínky – potřebná doba pojištění (čekací doba) a uznání invalidity. Invalidní důchod je pojištěním rizika, které spočívá v poklesu schopnosti výdělečné činnosti v průběhu pracovní činnosti pojištěnce. V důchodovém pojištění jí nazýváme invaliditou.

Invalidita může být chápána jako *obecná* – posuzovaná pro všechny pojištěnce podle stejných pravidel, kdy se zkoumá míra poklesu výdělečné schopnosti. Tento postup posuzování je uplatňován v České republice. Dále rozlišujeme invaliditu *profesní* (pro určité skupiny pojištěnců jsou vytvořena zvláštní kritéria) a invaliditu *fyzickou* (zkoumá se, zda pojištěnec trpí určitým onemocněním, bez ohledu na pokles výdělečné činnosti a profesi pojištěnce). Tento typ invalidity je však v pojistném systému překonán.¹⁶

V oblasti invalidních důchodů přináší důchodová reforma s účinností od 1. 1. 2010 podstatné změny. Zákon již nerozeznává dva druhy invalidních důchodů. Od 1. 1. 2010 je poskytován pouze invalidní důchod, který bude moci být přiznán pro invaliditu prvního, druhého a třetího stupně. Ke změnám dochází i v posuzování obecné invalidity.

Od 1. 1. 2010 se posuzuje pokles schopnosti výdělečné činnosti následovně:
*Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35%, avšak nejvíce o 49%, jedná se o invaliditu prvního stupně, nejméně o 50%, avšak nejvíce o 69%, jedná se o invaliditu druhého stupně a nejméně o 70%, jedná se o invaliditu třetího stupně.*¹⁷

Pro získání nároku na invalidní důchod je třeba splnit druhou podmínku a to potřebnou dobu pojištění (čekací doba). Výjimkou je však invalidita, která vznikla následkem pracovního úrazu. V tomto případě se splnění potřebné doby pojištění nevyžaduje. V ostatních případech je čekací doba odlišná podle věku pojištěnce. Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod činí u pojištěnce ve věku do 20 let méně než jeden rok, od 20 let do 22 let jeden rok, od 22 let do 24 let dva roky, od 24 let do 26 let tři roky, od 26 let do 28 let čtyři roky a nad 28 let pět roků. Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod považuje za splněnou též, byla-li tato

---

¹⁶ Veselý J.:Právo sociálního zabezpečení, Vysoká škola aplikovaného práva, 2009, str. 73

¹⁷ ust. § 39 odst. 1 a 2 zákona č. č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

doba získána v období posledních 20 let před vznikem invalidity; potřebná doba pojištění však činí v tomto případě 10 roků.¹⁸

Nárok na invalidní důchod ze zákona zaniká, pokud pojištěnec dosáhne věku 65 let. Invalidní důchod vyplácený ke dni dovršení 65 let věku se mění na starobní důchod a tento nadále náleží ve výši původně vypláceného důchodu invalidního. Nárok na starobní důchod nevyklučuje, aby pojištěnec podal žádost o přiznání a provedení výpočtu řádného či poměrného starobního důchodu.¹⁹

5. 2. Důchody odvozené (pozůstalostní)

Odvozené (pozůstalostní) důchody jsou charakteristické tím, že příjemce dávky je odlišný od subjektu, u kterého sociální událost nastala. Jde o takové důchodové dávky, které se odvíjejí od důchodu toho, na koho byl pozůstalý odkázán výživou. Základní podmínkou těchto důchodů je tedy smrt (nebo prohlášení za mrtvého) živitele a příbuzenský vztah mezi zemřelým a příjemcem dávky.

Odvozené (pozůstalostní) důchody patří historicky mezi nejstarší dávky. Již v roce 1771 zavedl rakouský penzijní normál důchody pro vdovy a sirotky. Původním účelem těchto důchodů byla úplná alimentace pozůstalých členů rodiny (manželky a dětí), neboť se nepředpokládala výdělečná činnost pozůstalé manželky. Postupně se přešlo k alimentaci částečné. Na pozůstalostní důchod měla podle zákona č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, nárok vdova, jen pokud byla invalidní nebo pečovala o dvě nebo více dětí a později, pokud dosáhla věku 60 let. Vedle funkce alimentární má důležitý význam funkce vyrovnávací, tzn., že účelem pozůstalostních důchodů je vyrovnávat rozdíl v životní úrovni rodiny, který plyne ze ztráty jednoho příjmu v důsledku úmrtí jejího člena.²⁰

Pozůstalostní důchod je odvozen z důchodových nároků zemřelého. Jestliže zemřelý nesplnil podmínky pro svůj přímý důchod (starobní, invalidní), nevzniká nárok na pozůstalostní důchod. Mezi odvozené důchody řadíme důchod vdovský, vdovecký a sirotčí.

---

¹⁸ ust. § 40 odst. 1 a 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ www.cssz.cz: důchodové pojištění od 1. 1. 2010

²⁰ Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C. H. Beck, Praha 2008, str. 234

Vdovský a vdovecký důchod

Vdovský a vdovecký důchod jsou dávkami důchodového pojištění podmíněnými existencí sociální události spočívající ve smrti (nebo prohlášení za mrtvého) živitele, tedy manžela a u vdoveckého důchodu manželky, který byl poživitelem starobního, invalidního důchodu, nebo splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřel-li následkem pracovního úrazu. Nevyžaduje se tedy splnění čekací doby u osoby, které má být vdovský nebo vdovecký důchod přiznán, ale u pojištěnce, který zemřel.

Vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby má vdova nárok na vdovský důchod jestliže:

- pečuje o nezaopatřené dítě,
- pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost), III (těžká závislost) nebo IV (úplná závislost) podle zákona o sociálních službách,
- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II, III, IV podle zákona o sociálních službách,
- je invalidní ve třetím stupni, nebo
- dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.²¹

Nárok na vdovský důchod vznikne znovu, jestliže se splní některá z těchto uvedených podmínek do pěti roků po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod. Nárok na vdovský důchod zaniká uzavřením nového manželství. Zanikne-li nárok na vdovský důchod podle předchozí věty, náleží vdově částka ve výši 12 měsíčních splátek vdovského důchodu, na který měla vdova nárok ke dni zániku nároku na vdovský důchod; tato částka se vyplátí nejpozději do tří měsíců ode dne zániku nároku na vdovský důchod. Nárok na vdovský důchod zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu o tom, že vdova úmyslně způsobila smrt manžela jako pachatelka, spolupachatelka nebo účastnice trestného činu. Vdovecký důchod náleží vdovci po manželce za podmínek uvedených výše.²²

---

²¹ ust. § 50 odst. 1 a 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²²ust. § 50 odst. 4, 5, 6, 7 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod je dávkou důchodového pojištění podmíněnou existencí sociální události spočívající ve smrti (nebo prohlášení za mrtvého) rodiče (osvojitele) dítěte, nebo osoby, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, a dítě na ni bylo v době její smrti převážně odkázáno výživou, kterou nemohli ze závažných důvodů zajistit jeho rodiče, jestliže rodič (osvojitel) nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, byli poživateli starobního, invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnili podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, nebo podmínky nároku na starobní důchod, anebo zemřeli následkem pracovního úrazu.²³

Osiřelé nezaopatřené dítě má za splnění uvedených podmínek nárok na sirotčí důchod po každém z rodičů (osvojitelů) nebo po osobě, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů. Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi nebo po jeho manželovi. Nárok na sirotčí důchod zaniká osvojením. Pokud oboustranně osiřelé dítě osvojí jen jedna osoba, zaniká nárok na ten sirotčí důchod, který náležel po osobě, kterou osvojitel nahradil. Dojde-li ke zrušení osvojení, vznikne nárok na sirotčí důchod znovu, a to ve výši, v jaké náležel, kdyby byl vyplácen ke dni zrušení osvojení. Přiměřeně platí i ustanovení o zániku nároku na sirotčí důchod v případě, kdy se prokáže, že dítě úmyslně způsobilo smrt rodiče (osvojitele) nebo osoby, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů.²⁴

Pro určení doby nároku dítěte na sirotčí důchod je důležité určení jeho nezaopatřenosti. Za nezaopatřené dítě se považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz (potvrzuje ošetřující lékař, jde o dobu dočasně pracovní neschopnosti), anebo je z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu neschopno vykonávat výdělečnou činnost (posuzuje lékař nositele pojištění, jde o dobu invalidity). Za nezaopatřené dítě se též považuje dítě, které je poživatelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně.²⁵

---

²³ ust. § 52 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ ust. § 52 odst. 2, 3, 4, 5 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ ust. § 20 odst. 3 a 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

6. STAROBNÍ DŮCHOD

Starobní důchod je nejrozšířenější a svým způsobem nejtypičtější druh důchodu. Vyplývá to ze statistických údajů České správy sociálního zabezpečení. V současnosti se vyplácí přes dva miliony starobních důchodů.

Starobní důchod však není nejstarším peněžitým plněním užívaným na území našeho nynějšího státu, které lze srovnat s dnešním pojetím důchodu z oblasti důchodového pojištění. Prvním takovým plněním byl tzv. vdovský normál zavedený za vlády Marie Terezie v roce 1771.

Starobní důchod představuje základní dávku důchodového pojištění. Řadíme ho do tzv. přímých důchodů. Nárok na starobní důchod je vázán na dosažení stanoveného věku (tj. důchodový věk). Jeho účelem je zabezpečit pojištěnce v období, kdy je vzhledem k věku zpravidla ukončována výdělečná činnost.

6. 1. Stáří a stárnutí jako přirozené období života

Stáří a proces stárnutí spolu úzce souvisí. Jsou přirozenou součástí lidského života. Život jedince se člení na jednotlivé vývojové fáze. Stáří je právě poslední etapou. Proces stárnutí začíná již narozením člověka a trvá po celý jeho život. U každého jedince se projevuje odlišně. Na stárnutí má vliv mnoho faktorů např. životní styl a osobní vztahy jedince, dále je ovlivněn rozvojem lékařských věd, industrializací, urbanizací, ale i podnebím, přírodními činiteli a národními zvyklostmi. S narůstajícím věkem se mění pracovní výkony, reakce, pohled na svět. Stárnutím se pozvolna omezují některé funkce lidského organismu. Proces je však velmi individuální. Každý z nás si uvědomuje, že stárne. Záleží však na jedinci, jak se ke stárnutí postaví. Jakým způsobem bude žít a jak se na stáří připraví. Pokud se starší lidé věnují takové pracovní činnosti, která je nevyčerpává a naopak jim dodává síly, proces stárnutí se zpomaluje a dochází k prodloužení aktivního života.

Tuto skutečnost mohu potvrdit na příkladu mé babičky (68let), která aktivně chodí do práce, ačkoliv je již 10 let poživatelkou starobního důchodu. Práce a přítomnost přátel ji povzbuzuje do dalšího života.

Naopak negativní vliv na stárnutí má špatný životní styl, nepříznivý stav životního prostředí, diskriminace starších lidí při zaměstnávání, nemocnost, invalidizace a další škodlivé jevy.

Stáří bylo dlouho spojováno s chorobou. Až do středověku se stáří neodlišovalo od nemoci. Teprve v 19. století se obecně začalo stáří vnímat jako samostatná sociální událost.²⁶

Definice stáří vychází z toho, že se starý člověk stává po dovršení určitého věku, tj. v rozmezí 60-70 let. Přechod do stáří jasně vymezuje odchod do důchodu. Pro mnohé lidi je odchod do důchodu značným společenským handicapem. Ztrácí totiž roli, tedy pracovní činnost, která naplňovala jeho dosavadní život. Záleží však na jedinci, jak obstojí před takovým nelehkým úkolem. Jak prožije další část svého života.²⁷

6. 2. Typy starobních důchodů

Důležitým pojmem u podmínek nároku na starobní důchod je věk potřebný pro vznik nároku na tento důchod, tedy důchodový věk. Důchodovým věkem se rozumí individuální důchodový věk pojištěnce. Z hlediska důchodového věku jako jedné z podmínek pro nárok na starobní důchod, rozlišujeme dva typy starobního důchodu:

- **standardní (obecný) starobní důchod dle § 29** zákona o důchodovém pojištění, na který vzniká nárok nejdříve dosažením důchodového věku,
- **předčasný starobní důchod dle § 31** zákona o důchodovém pojištění, na který vzniká nárok již před dosažením důchodového věku

6. 3. Podmínky nároku na starobní důchod

Podmínky nároku na starobní důchod se liší podle druhu a typu starobního důchodu. Vždy je třeba splnit podmínku potřebné doby pojištění a dosáhnout stanoveného věku, popřípadě splnit další podmínky stanovené zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Souhrn těchto podmínek pro vznik nároku na důchodovou dávku se označuje jako **důchodové schéma**.

Věková podmínka, tedy dosažení stanoveného věku (důchodového věku) jako jedna z podmínek pro nárok na starobní důchod je rozebrána v samostatné podkapitole.

Potřebná doba pojištění – má význam nejen jako jedna z podmínek nároku na přímý důchod, ale také pro stanovení výše důchodu. Zákon o důchodovém pojištění rozlišuje dva pojmy: *dobu pojištění a náhradní dobu pojištění*.

²⁶ Tomeš I. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 2. vydání, Všehrad, Praha 1995, str. 157

²⁷ Galvas M., Gregorová Z.: Sociální zabezpečení, MU, Brno 2005, str. 132-133

Dobou pojištění se rozumí časový úsek, po který trvala zákonem o důchodovém pojištění definovaná právní událost spočívající ve výkonu výdělečné činnosti. Za doby pojištění po 31. 12. 1995 se považují doby, kdy je občan povinen platit pojistné na sociální zabezpečení podle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.²⁸

Dobou důchodového pojištění po 31. 12. 1995 je doba účasti na pojištění osob uvedených v § 5 odst. 1 písm. a) až l), v) až x) a odst. 2, za kterou bylo v České republice zaplaceno pojistné. Jedná se o zaměstnance v pracovním poměru, osoby ve služebním poměru, členy družstva, společníky a jednatele s.r.o., osoby samostatně výdělečně činné (dále OSVČ), zaměstnance činné na základě dohody o pracovní činnosti, soudce, členy zastupitelstev územních samosprávných celků, poslance a senátory Parlamentu ČR a poslance Evropského parlamentu, zvolení na území ČR, prezidenta republiky a další podle tohoto ustanovení. Dále je dobou pojištění po 31. 12. 1995 doba účasti na pojištění osob uvedených v § 6, za kterou bylo v České republice zaplaceno pojistné, a to nejdříve ode dne zaplacení pojistného.²⁹

Za dobu pojištění podle § 13 zákona o důchodovém pojištění, se považují též doby zaměstnání před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, s výjimkou doby studia po dosažení věku 18 let.

Náhradní dobou pojištění se rozumí časový úsek, po který trvala zákonem o důchodovém pojištění definovaná právní událost, která zpravidla neumožňuje výkon výdělečné činnosti. Jedná se o dobu, kdy např. osoby vychovávají děti, pečují o osobu blízkou, studují, jsou nemocní nebo nezaměstnaní. Podmínkou pro to, aby se doba účasti na pojištění hodnotila jako náhradní doba pojištění, je, že:

- byla získána na území České republiky,
- doba pojištění trvala alespoň jeden rok.

Jde-li však o náhradní dobu pojištění z důvodu péče o dítě ve věku do 4 let, zákon od splnění první výše uvedené podmínky upouští.³⁰

Náhradní doba pojištění se hodnotí jako doba pojištění, není-li v zákoně o důchodovém pojištění stanoveno jinak.

Za náhradní dobu pojištění se považují též náhradní doby pojištění získané před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem a doba pobírání důchodu za výsluhu

²⁸ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 115

²⁹ ust. § 11 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 121

let a dále se za náhradní dobu pojištění považuje doba studia získaná před 1. lednem 1996 podle předpisů platných před tímto dnem, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let.³¹

„Od 1. 1. 2010 přestává být náhradní dobou pojištění studium na střední, vyšší odborné škole nebo vysoké škole. Studenti mohou být účastni důchodového pojištění dobrovolně. Studium absolvované do 31. 12. 2009 se i pro nároky na důchody vzniklé po tomto datu hodnotí podle dosavadních pravidel. To znamená, že za náhradní dobu pojištění se považuje studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole, a to maximálně po dobu prvních šesti let takového studia. Pro účely nároku na invalidní důchod se však doba prvních šesti let studia po dosažení 18 let věku (i doba studia od skončení povinné školní docházky do dosažení 18 let věku) považuje za dobu pojištění vždy, i když byla získána v roce 2010 a později.“³²

6. 3. 1. Podmínky nároku na standardní (obecný) starobní důchod

Podmínky nároku na obecný starobní důchod jsou upraveny v § 29 zákona o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto ustanovení má pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 25 let a dosáhl důchodového věku (věk potřebný pro vznik nároku na starobní důchod) před rokem 2010. Pokud pojištěnec získá nárok na starobní důchod v roce 2010, bude potřebovat získat dobu pojištění 26 let a s každým dalším rokem bude přibývat jeden rok navíc. Konečný stav bude dosažen v roce 2019, kdy potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod bude činit 35 let. Nárok proto nemůže vzniknout, jestliže pojištěnec dosáhl důchodového věku, avšak nezískal potřebnou dobu pojištění, nebo získal potřebnou dobu pojištění, ale nedosáhl důchodového věku.

Pojištěnec má též nárok na starobní důchod, získal-li aspoň 15 let doby pojištění a dosáhl před rokem 2010 věku aspoň 65 let. V zákoně též přibylo výhodnější ustanovení pro potřebnou dobu pojištění při dosažení vyššího věku. Tato doba se z 15 let postupně po roce prodlužuje na 20 let. Tohoto stavu bude dosaženo v roce 2014. Současně se postupně prodlužuje potřebný věk, ve kterém je dosažení této doby pojištění dostatečné pro nárok na starobní důchod, tedy na konečný stav v roce 2014, kdy půjde o věk o 5 let vyšší, než je důchodový věk pro muže stejného data narození (u osob narozených po roce 1968 půjde o věk

---

³¹ ust. § 13 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

³² www.cssz.cz: důchodové pojištění od 1. 1. 2010

70 let). Tento věk bude stejný pro muže a ženy, i když je odvozen od důchodového věku mužů a bude se postupně zvyšovat na konečnou hranici 70 let v souvislosti se zvyšováním důchodového věku.³³

6. 3. 2. Podmínky nároku na předčasný starobní důchod

Na předčasný starobní důchod má podle § 31 zákona o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, nárok pojištěnec, jestliže získal dobu pojištění stanovenou podle § 29 odst. 1 nebo 3 zákona o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, (podmínky nároku na obecný starobní důchod) a dosáhl alespoň věku 60 let, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let, nebo do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let. Tento starobní důchod se přizná nejdříve ode dne podání žádosti o přiznání předčasného starobního důchodu. Za den vzniku nároku se považuje den, od něhož je tento důchod přiznán. Přiznání předčasného starobního důchodu vylučuje nárok na obecný starobní důchod podle § 29 zákona o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

6. 3. 3. Vznik a zánik nároku na důchod

Obecně platí, že nárok na důchod vzniká splněním podmínek stanovených zákonem o důchodovém pojištění. Tato situace nastává bez ohledu na vůli konkrétního občana nebo dokonce na projevu takové vůle, tedy uplatnění nároku určitou formou, např. podáním žádosti apod.

V praxi vzniká nárok na důchod splněním časově pozdější z podmínek, které zákon pro daný druh důchodu stanoví. U obecného starobního důchodu je časově pozdější podmínkou zpravidla dosažení důchodového věku.

U zániku nároku na důchod obecně platí, že nárok na důchod nezaniká uplynutím času, ale zaniká pomínutím některé z podmínek nebo způsobem, který je v zákoně obsažen.

U obecného starobního důchodu nelze ztratit dobu pojištění ani dosažený věk, takže k zániku nároku by mohlo dojít jen ve specifických případech (např. orgán sociálního zabezpečení po přiznání důchodu zjistí nesprávnost svého rozhodnutí o přiznání důchodu z důvodu nesprávného uvedení rozhodných údajů nebo z důvodu úředního pochybení).

---

³³ Veselý J.:Právo sociálního zabezpečení, Vysoká škola aplikovaného práva, 2009, str. 72

Typicky zánik nároku nastává smrtí. V druhém případě jde o zánik nároku způsobený za určitých okolností přiznáním jiného druhu důchodu.

6. 4. Důchodový věk a věk odchodu do důchodu

Pojem důchodového věku zavedl zákon o důchodovém pojištění. Předchozí zákony používaly pojem „dosažený věk“, neboť rozlišovaly „starobní důchod, plný starobní důchod, poměrný starobní důchod“, popř. „částečný starobní důchod“, nebo je vůbec neoznačovaly, ale přímo konkretizovaly. Jeho funkce se však nezměnila, je stejná jako u předchozí právní úpravy – důchodový věk je jednou z podmínek nároku na různé druhy starobních důchodů.³⁴

Terminologicky rozlišujeme „důchodový (starobní) věk“ jako právními předpisy stanovený věk, jehož dosažení je jednou z podmínek vzniku nároku na starobní důchod a „věk odchodu do důchodu“ jako věk skutečného zanechání výdělečné činnosti a přechodu do společensky zabezpečené ekonomické nečinnosti. Důchodový věk představuje společenský kompromis, který více méně odpovídá skutečným potřebám a možnostem státu. Při stanovování důchodového věku lze starobní důchod rozlišovat jako dávku výsluhovou – důraz se klade na předcházející činnost, tzv. *presumpce výsluh* a dávku sociální – důraz se klade na zbývající pracovní schopnosti člověka, tzv. *presumpce invalidity*.

Výsluhová dávka (presumpce výsluh) se vyznačuje tím, že starobní důchod v podstatě nahrazuje mzdu či příjem z výdělečné činnosti. Za jeho výsluhy je mu zaručeno předem stanovené právo, že jakmile dosáhne určitého věku, dostane se mu přiměřeného zabezpečení.

Presumpce invalidity se projevuje tím, že starobní důchod se poskytuje ve věku, kdy lze dovodit, že změny ve zdravotním stavu způsobené stářím působí invaliditu. Důchod je především závislý na současných sociálních potřebách a možnostech společnosti.

V České republice se uplatňuje presumpce výsluh. Pokud tedy vycházíme z toho, že důchodový věk je věk, v němž si oprávněný zasloužil nárok na důchod, bude výše rozhodného věku závislá na míře výsluhy. Důchodový věk tedy nelze stanovit absolutně. Jen v přímé souvislosti s délkou pracovní činnosti.³⁵

Stanovení věku odchodu do důchodu se děje těmito způsoby:

- důchodový věk je možné určit na základě výpočtu, tj. pravděpodobný věk dožití, věk odchodu do důchodu se odvozuje od věku, kdy je naděje dožití např. 20 let,

³⁴ Voříšek V.: Starobní důchod, Linde, Praha 2004, str. 77

³⁵ Galvas M., Gregorová Z.: Sociální zabezpečení, MU, Brno 2005, str. 134-137

- důchodový věk lze stanovit tak, aby se v populaci udržoval konstantní podíl starých osob,
- důchodový věk může být stanoven proporcí věkových skupin ve vazbě na ekonomickou aktivitu (poměr produktivních a postproduktivních obyvatel)³⁶

Pro určení věku pro odchod do starobního důchodu ovlivňuje řada faktorů. Mezi nejdůležitější patří ekonomické možnosti podle výkonnosti ekonomiky země a demografické faktory, tedy především faktor stárnutí populace. Tímto faktorem dochází k upozadování tradičního společenského vnímání nižšího věku odchodu do starobního důchodu. A souvisí i s tím, že s rozvojem moderní medicíny se zdravotní stav obyvatel neustále zlepšuje a prodlužuje se průměrná délka života.

6. 4. 1. Důchodový věk podle zákona č. 155/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Důchodový věk se předně člení podle toho, zda se jedná o muže či o ženu. U žen je pak důchodový věk dále diferencován podle počtu vychovaných dětí. Dalším kritériem stanovení důchodového věku je to, zda je pojištěnec narozen před rokem 1936, v období let 1936 až 1968 nebo po roce 1968.

Stanovení důchodového věku ovlivňuje několik kritérií. Důchodový věk můžeme rozdělit na **obecný důchodový věk** a na **snížený důchodový věk**. Při stanovení sníženého důchodového věku se použijí právní předpisy přijaté před účinností zákona o důchodovém pojištění a zachovávají se tak výhodnější nároky získané podle těchto předpisů.

Jak již bylo zmíněno, u žen se důchodový věk stanoví podle počtu vychovaných dětí. Proto je třeba vymezit pojem vychovaných dětí. Aby dítě mohlo být ženě hodnoceno jako vychované, musí být splněny dvě podmínky: jedná se o dítě, které má k ženě určitý vztah a výchova dítěte musí trvat po určitou dobu.

Pokud jde o okruh vychovaných dětí, rozumí se pro účely výchovy dítěte, dítětem nejen dítě vlastní nebo osvojené, ale též dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu, a dítě manžela, zemřel-li druhý rodič nebo není-li znám.

---

³⁶ Galvas M., Gregorová Z.: Sociální zabezpečení, MU, Brno 2005, str. 137

Podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě od převzetí do výchovy až do dosažení zletilosti dítěte aspoň po dobu pěti roků. To však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.³⁷

Obecný důchodový věk

Obecný důchodový věk je upraven v § 32 zákona o důchodovém pojištění, a to v závislosti na časovém období. Jedná se o tři časová období:

- první časové období – pojištěnec narozen před rokem 1936
- druhé časové období – pojištěnec narozen v období let 1936 až 1968
- třetí časové období – pojištěnec narozen po roce 1968

První časové období – důchodový věk činí podle § 32 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, 60 let u mužů a 53 až 57 let u žen podle počtu vychovaných dětí, jde - li o pojištěnce narozené před rokem 1936.

U žen činí důchodový věk:

- 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
- 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
- 55 let, pokud vychovaly dvě děti,
- 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
- 57 let, pokud nebylo vychováno žádné dítě.

Druhé časové období – důchodový věk podle § 32 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, se stanoví podle přílohy k tomuto zákonu.³⁸ Stanoví-li se podle této přílohy důchodový věk s přičtením kalendářních měsíců, považuje se za důchodový věk, věk dosažený v posledním přičteném kalendářním měsíci v den, který se číslem shoduje se dnem narození pojištěnce; neobsahuje-li takto určený měsíc takový den, považuje se za důchodový věk ten věk, který je dosažen v posledním dni posledního přičteného kalendářního měsíce.

---

³⁷ Příb J.: Kdy do důchodu a za kolik, 2. vydání, Grada Publishing, 2000, str. 37

³⁸ viz. příloha č. 1

Třetí časové období – důchodový věk činí podle § 32 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, u mužů 65 let a 62 až 65 let u žen podle počtu vychovaných dětí, jde-li o pojištěnce narozené po roce 1968.

U žen činí důchodový věk:

- 62 let, pokud vychovaly alespoň čtyři děti,
- 63 let, pokud vychovaly tři děti,
- 64 let, pokud vychovaly dvě děti
- 65 let, pokud nebylo vychováno žádné dítě.

Snížený důchodový věk

Snížený důchodový věk je výsledkem dřívější právní úpravy, která byla z hlediska některých zvláštních podmínek výhodnější než dnešní úprava důchodového věku. Zachování sníženého důchodového věku ve zvláštních případech je dáno zejména sociálními hledisky a obecnými právními zásadami o zachování získaných nároků.

Právní úprava sníženého důchodového věku je obsažena v přechodných ustanoveních (v § 74, § 76 a § 94) zákona o důchodovém pojištění.

Podle § 74 se považuje za důchodový věk snížená věková hranice stanovená podle předpisů platných před 1. lednem 1996 po odpracování stanovené doby zaměstnání v I. pracovní kategorii nebo v I. (II.) kategorii funkcí. Nárok na sníženou věkovou hranici zůstává zachován do 31. prosince 2018.

Do I. pracovní kategorie podle § 14 odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, se zařazují zaměstnání, v nichž se vykonávají soustavně a v průběhu kalendářního měsíce převážně práce rizikové, při kterých dochází k častým a trvalým poruchám zdraví pracujících působením škodlivých fyzikálních a chemických vlivů, a to:

- zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných uhelných, uranových a ostatních rudných a nerudných dolech,
- ostatní zaměstnání v hornictví pod zemí v hlubinných uhelných, uranových a ostatních rudných a nerudných dolech,
- zaměstnání členů leteckých posádek a pracovníky soustavně činnými v letadle za letu,
- zaměstnání členů posádek námořních lodí,
- a další zaměstnání.

Do II. pracovní kategorie patřila zaměstnání, v nichž se vykonávaly práce za zvlášť obtížných pracovních podmínek, které sice měly vliv na zdraví, nikoli však na délku života.³⁹

V § 76 zákona o důchodovém pojištění je upraven důchodový věk v souvislosti s prací horníků pod zemí v hlubinných dolech podle nařízení vlády č. 557/1990 Sb., o mimořádném poskytování starobního důchodu některým horníkům, ve znění zákona č. 578/1991 Sb. a zákona č. 134/1997 Sb. Nároky na snížení věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod podle tohoto nařízení zůstávají zachovány do 31. prosince 2000. Výše procentní výměry starobního důchodu se podle předchozích vět zvyšuje podle § 34 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, po dosažení 55 let věku. Podle § 94 zákona o důchodovém pojištění, se pojištěncům, které předpisy platné ke dni 31. prosince 1995 považovaly za účastníky odboje, pro nárok na důchody vzniklé po 31. prosinci 1995 zachovává nárok na snížení věkové hranice pro nárok na starobní důchod.⁴⁰

6. 4. 2. Srovnání důchodového věku s některými evropskými zeměmi

V některých důchodových systémech včetně našeho důchodového systému se rozlišuje důchodový věk pro muže a ženy. V Evropě se důchodový věk pohybuje v rozmezí 60 až 67 let. Ženy však mají ve většině systémů zvýhodněné postavení, které je výsledkem emancipačních snah feministických hnutí. Toto zvýhodnění je odůvodněno dvěma funkcemi žen – výdělečnou činností a současně biologickou a společenskou funkcí matky. Plnění biologické a společenské funkce však negativně ovlivňuje proces stárnutí. Proto také bývá stanoven nižší věk odchodu do důchodu. V poslední době se v rámci Evropské unie začíná prosazovat odstraňování rozdílů výše důchodového věku mezi ženami a muži. Důvodem pro stanovení stejného důchodového věku by mělo být i to, že se ženy obecně dožívají vyššího důchodového věku než muži. Proto není důvod odesílat ženy do důchodu dříve než muže. To však není jediný důvod sjednocení. Dalším problémem je i diferenciací důchodového věku podle počtu vychovaných dětí. Česká úprava důchodového věku podle počtu vychovaných dětí je ve srovnání s ostatními evropskými státy ojedinělá. Ženy by měly být spíše zvýhodňovány v době péče o děti a ne až v okamžiku vzniku nároku na starobní důchod.⁴¹

---

³⁹ www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=154&typ=r&levelid=sz_600.htm: zaměstnání I.(II.) pracovní kategorie

⁴⁰ Příb J.: Kdy do důchodu a za kolik, 2. vydání, Grada Publishing, 2000, str. 41, 46, 47

⁴¹ Galvas M., Gregorová Z.: Sociální zabezpečení, MU, Brno 2005, str. 136 - 137

Od 1. 1. 2010 v souvislosti s důchodovou reformou sice nastaly určité změny ve stanovení důchodového věku, ale jen ve zvýšení, nikoliv v postupném sjednocování.

Důchodový věk ve vybraných evropských zemích:

Belgie: Důchodový věk je stanoven zásadně na hranici 65 let pro muže i ženy, přičemž je možné pobírat předčasný důchod od 60 let.

Francie: Věk pro odchod do důchodu je flexibilní, pohybuje se v rozmezí 60 až 65 let věku.

Maďarsko: Podle nového systému se důchodový věk zvýšil pro muže i ženy na 62 let.

Německo: Důchodový věk činí 65 let pro muže i ženy, přičemž lze odejít do důchodu i dříve, ale je třeba dosáhnout minimálně věku 60 let.

Rakousko: Důchodový věk je stanoven pro muže 65 let a pro ženy 60 let, přičemž existuje tzv. předčasná penze, kdy ženy odchází do předčasné penze v rozmezí 55 až 56,5 let, a muži v rozmezí 60 až 61,5 let.

Velká Británie: K získání nároku na základní státní důchod je třeba dosažení důchodového věku 65 let pro muže a 60 let pro ženy. Rozdíly mezi pohlavími se budou postupně od roku 2010 zmenšovat a do roku 2020 se ženy dostanou zcela na úroveň mužů.⁴²

Postupným zvyšování odchodu do důchodu se Česká republika postupně dostává na úroveň ostatních evropských zemí.

6. 5. Výše starobního důchodu

Stanovení výše starobního důchodu přímo souvisí s pojmem **dávkové formule**. Tento termín je definován teorií, zákon o důchodovém pojištění ho nepoužívá. Dávkovou formulí označujeme matematický postup, kterým se stanoví **výpočtový základ**, z něhož se důchodová dávka vyměřuje. Druhou fází postupu je samotné vyměření důchodové dávky. Se stanovením výpočtového základu, který je nezbytný pro výpočet dávky, bezprostředně souvisí vymezení několika důležitých pojmů: *rozhodné období, vyměřovací základ, roční vyměřovací základ, koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu, všeobecný vyměřovací základ, přepočítací koeficient, osobní vyměřovací základ, vyloučené doby, výpočtový základ*.

---

⁴² Liberec: Technická univerzita, Speciální systémy důchodového pojištění (zabezpečení, zaopatření) Praha 2002: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, str. 13, 17, 32, 42, 56

6. 5. 1. Vymezení pojmů pro stanovení výpočtového základu

Rozhodné období pro stanovení osobního vyměřovacího základu je podle § 18 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, období 30 kalendářních roků bezprostředně před rokem přiznání důchodu, pokud se dále nestanoví jinak. Z obecného pravidla se do rozhodného období nezahrnují kalendářní roky před rokem 1986, takže rozhodné období v plné délce se bude týkat až důchodů přiznávaných v roce 2016 (rozhodné období bylo před rokem a v roce 1996 zpravidla desetileté a každý další kalendářní rok se postupně vždy o jeden rok prodlužuje).

Podle § 5 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, je **vyměřovacím základem** zaměstnance pro pojistné na důchodové pojištění úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle zákona o daních z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny, a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním, které zakládá účast na nemocenském pojištění nebo účast jen na důchodovém pojištění. Zúčtovaným příjmem se pro účely věty první rozumí plnění, které bylo v peněžní nebo nepeněžní formě nebo formou výhody poskytnuto zaměstnavatelem zaměstnanci nebo předáno v jeho prospěch, popřípadě připsáno k jeho dobru anebo spočívá v jiné formě plnění prováděné zaměstnavatelem za zaměstnance. Vyměřovacím základem za dobu před 1. lednem 1996 je hrubý výdělek stanovený pro účely důchodového zabezpečení podle předpisů platných do 31. 12. 1995.

Roční vyměřovací základ je upraven § 16 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění a stanoví se jako součin úhrnu vyměřovacích základů pojištěnce za kalendářní rok a koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu je upraven v § 17 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění. Stanoví se jako podíl všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu, vynásobeného přepočítacím koeficientem a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za který se vypočítá roční vyměřovací základ.

Všeobecným vyměřovacím základem se rozumí výše průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok. Rozhodující pro stanovení všeobecného vyměřovacího základu jsou údaje zjištěné Českým statistickým úřadem. Jeho výši za kalendářní rok stanoví vláda nařízením do 30. září následujícího kalendářního roku. Výše všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok nesmí být přitom nižší než výše všeobecného vyměřovacího základu za

bezprostředně předcházející kalendářní rok (ust. § 17 odst. 2 ZDP). Pro rok 2010 činí výše všeobecného vyměřovacího základu 23 280 Kč.

Přepočítací koeficient pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází přiznání důchodu, stanoví vláda nařízením jako podíl průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který o jeden rok předchází roku přiznání důchodu a průměrné měsíční mzdy za první pololetí kalendářního roku, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu. Rozhodující jsou přitom údaje o průměrné měsíční mzdě zjištěné Českým statistickým úřadem.

Osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období. Osobní vyměřovací základ se vypočte podle vzorce:

$$\frac{\text{Úhrn ročních vyměřovacích základů za rozhodné období}}{\text{počet kalendářních dnů v rozhodném období snížený o počet kalendářních dnů vyloučených dob v tomto období}} \times 30,4167$$

Koeficient 30,4167 vyjadřuje průměrný počet dní v kalendářním měsíci (tj. 365: 12).

Vyloučené doby jsou časové úseky, které se při stanovení vyměřovacího základu vylučují z rozhodného období.⁴³ Vyloučené doby upravuje § 16 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Vyloučené doby můžeme rozdělit na:

- dobu po 31. prosincem 1995,
- dobu před 1. lednem 1996.

Vyloučenými dobami po 31. 12. 1995 jsou: doba dočasné pracovní neschopnosti, kterou si pojištěnec nezpůsobil úmyslně, pokud dočasná pracovní neschopnost vznikla nejpozději v poslední den ochranné lhůty podle zvláštního právního předpisu, dále doba pobírání plného invalidního důchodu nebo starobního důchodu, doba výkonu vojenské služby v ozbrojených silách České republiky, doba studia u osob, které se soustavně připravují na budoucí povolání, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let, a další následující doby uvedené v ustanovení § 16 odst. 4 písm. a) až j).

⁴³ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 131

Vyloučenými dobami za dobu před 1. 1. 1996 jsou doby, které se podle předpisů platných před tímto dnem vylučovaly při zjišťování hrubých výdělků pro účely výpočtu průměrného měsíčního výdělku.

Výpočtovým základem se rozumí redukováná výše osobního vyměřovacího základu. Redukce se neprovádí, pokud výše osobního vyměřovacího základu nepřesahuje stanovenou částku. V takovém případě je osobní vyměřovací základ současně výpočtovým základem⁴⁴ – aktuálně je stanovena nařízením vlády č. 365/2008 Sb. částka 10 500 Kč. Pokud osobní vyměřovací základ převyšuje částku 10 500 Kč, stanoví se výpočtový základ tak, že částka 10 500 Kč se počítá v plné výši, z částky osobního vyměřovacího základu nad 10 500 Kč do 27 000 Kč se počítá 30 % a z částky osobního vyměřovacího základu nad 27 000 Kč se počítá 10 % (§ 15 ZDP).

Příklad

Osobní vyměřovací základ pojištěnce činí 20 000 Kč.

Výpočet:

- do 10 500 se počítá plně – tedy 100 % = **10 500**
- od 10 500 do 20 000 se počítá 30 % = 30 % z (20 000 – 10 500) = **2850**
- redukováný osobní vyměřovací základ, tedy výpočtový základ činí: 10 500 + 2850 = **13 350 Kč**

Základní a procentní výměra

Důchodová dávka se skládá ze *základní výměry* a z *procentní výměry*. **Základní výměra** je částka stanovená zákonem, je jednotná a pro rok 2009 a 2010 činí 2 170 Kč měsíčně. **Výše procentní výměry** starobního důchodu se obecně určuje stanovenou procentní sazbou z výpočtového základu podle získané doby pojištění. Procentní výměra je pro každého pojištěnce individuální. Odráží se v ní délka doby pojištění a výše předdůchodových příjmů. Přičemž se rozlišuje doba pojištění získaná do vzniku nároku na starobní důchod a doba pojištění získaná po vzniku nároku na starobní důchod. Do doby pojištění získané do 18 let věku a po vzniku nároku na starobní důchod se nezahrnují náhradní doby pojištění. Výše procentní výměry starobního důchodu činí nejméně 770 Kč měsíčně.⁴⁵

Výše procentní výměry obecného starobního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně.

⁴⁴ Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998, str. 135

⁴⁵ Příb J.: Důchodové pojištění a související problematika, ASPI 2004, str. 36

Celým rokem doby pojištění se rozumí 365 kalendářních dní. Do doby pojištění se započítávají doby pojištění pouze v rozsahu 80 %, s výjimkou doby péče o dítě ve věku do čtyř let, o osobu závislou na péči jiné osoby ve stupni závislosti I. až IV. a doby výkonu vojenské služby v ozbrojených silách České republiky a obdobných dob podle předpisů platných před 1. lednem 1996 (§ 34 odst. 1 ZDP).

Při výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku (a pojištěnec přitom nepobíral starobní ani invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně) se bude starobní důchod zvyšovat. Zvýšení činí 1,5 % výpočtového základu za každých ukončených 90 kalendářních dní této výdělečné činnosti. Výdělečnou činností se rozumí činnost vykonávaná v rozsahu, který zakládá účast na pojištění. Za výkon výdělečné činnosti se nepovažují doby pracovního volna bez náhrady příjmů a neomluvené nepřítomnosti v práci. Nezhodnocená doba výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod kratší než 90 dnů se přitom připočte k době pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod, pokud se tak získá celý rok doby pojištění. Na žádost pojištěnce se však doba pojištění získaná po vzniku nároku na starobní důchod výše uvedeným způsobem nezvýší a přičte se k době pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod, a to v rozsahu uvedeném v žádosti pojištěnce (ust. § 34 odst. 2 ZDP).

Výše procentní výměry předčasného starobního důchodu (důchodu podle § 31 ZDP) se stanoví tak, že za každý celý rok doby pojištění náleží 1,5 % výpočtového základu s tím, že takto stanovená výše se sníží o 0,9 % výpočtového základu za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává předčasný starobní důchod, do dosažení důchodového věku. Výše procentní výměry nesmí být nižší než částka 770 Kč měsíčně (§ 36 odst. 1 ZDP).

6. 5. 2. Výpočet důchodu

Postup při výpočtu starobního důchodu lze rozdělit na dvě fáze:

- stanovení výpočtového základu, z něhož se důchod vyměřuje (viz. předchozí podkapitola)
- vlastní stanovení důchodu

Stanovení výše obecného starobního důchodu:

Pro stanovení výše důchodu je nezbytná základní výměra a procentní výměra. Procentní výměru důchodu stanovíme procentním poměrem z výpočtového základu podle délky doby pojištění.

Pokud tedy délka doby pojištění u pojištěnce činí např. 30 let a výpočtový základ 13 350 Kč (viz. příklad výše), procentní výměra se vypočte následujícím způsobem:

- 30 let doby pojištění x 1,5 % za každý rok pojištění = 45 %
- procentní výměra důchodu činí 45 % z 13 350 = 6 008 Kč
- k této procentní výměře se přičte základní výměra, která činí 2 170 Kč
- výše důchodu činí **8 178 Kč**

Pro výpočet předčasného starobního důchodu platí obdobně principy výpočtu uvedené výše u obecného starobního důchodu.

6. 6. Zvyšování důchodů

Dávky důchodového pojištění, které jsou pojištěnci přiznány, se poskytují ve výši odpovídající aktuální úpravě obsažené v předpisech důchodového pojištění. Hodnoty přiznaných důchodů se mohou vlivem růstu cen snižovat. Aby k tomuto snižování nedocházelo a aby nebyl přílišný rozdíl mezi vývojem mezd a důchodů, které se z mezd odvozují, jsou v § 67 zákona o důchodovém pojištění stanovena pravidla pro zvyšování důchodů. Pravidla jsou propracovaná a jsou určena především pro státní orgány (Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, vláda ČR). Podle těchto pravidel se zvyšuje jak základní, tak procentní výměra důchodových dávek.

Rozhodnými ukazateli pro zvyšování důchodů je především růst úhrnného indexu spotřebitelských cen, který se zjišťuje za období dané zpravidla srpnem roku X-2 až červencem roku X-1 a zčásti růst indexu reálné mzdy v období stanovené v § 67 odst. 6. Pokud tyto ukazatelé a jejich vzájemná kombinace odůvodňuje zvýšení důchodů v kalendářním roce X alespoň o 2 %, vláda je povinna přijmout nařízení a důchody se zvýší od ledna kalendářního roku X v tzv. pravidelném termínu. Vláda je povinna zvýšit důchody v tzv. mimořádném termínu (mimo pravidelný termín), pokud v období stanoveném v § 67

odst. 5 dosáhne růst cen alespoň 5 %. Stejným způsobem se zvyšují všechny typy starobních důchodů (řádné a předčasné). Zvýšení důchodů stanoví vláda nařízením.⁴⁶

Podle § 67a zákona o důchodovém pojištění se procentní výměra vypláceného důchodu zvyšuje o 2000 Kč měsíčně ode dne, kdy poživatel důchodu dosáhl věku 100 let. Toto ustanovení je účinné od 1. července 2006. Dosavadní praxe, která vychází z toho, že se důchody stoletých důchodců zvyšovaly o 1000 Kč měsíčně (v rámci zmocnění k odstraňování tvrdosti podle § 4 odst. 3 zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení), byla převzata i do zákona o důchodovém pojištění. V ZDP byla částka 1000 Kč zvýšena na 2000 Kč. Při zvýšení podle tohoto ustanovení není rozhodná výše důchodu. Zvýšení náleží ode dne, kdy důchodce dosáhl věku 100 let. Zvýšení náleží bez žádosti.⁴⁷

6. 7. Evidenční list důchodového pojištění, žádost o starobní důchod

Evidenční list důchodového pojištění

Evidenční list důchodového pojištění je dokladem, na kterém se vedou údaje rozhodné pro stanovení nároku na důchod a jeho výši.⁴⁸ Tzv. evidenční povinnost patří mezi základní povinnosti zaměstnavatelů a je upravena v § 35a a násl. zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOPSZ). Zaměstnavatel musí vést pro účely důchodového pojištění příslušnou evidenci a dále vést a předkládat evidenční list důchodového pojištění (upraven v § 38 a násl.).

Evidenční list se zakládá při vzniku účasti občana na důchodovém pojištění a vede se po dobu, po kterou důchodového pojištění na základě právního vztahu k zaměstnavateli trvá. Výjimkou jsou pracující poživatelé starobních důchodů. Evidenční listy se vedou na předepsaných tiskopisech a zapisují se do nich tyto údaje: identifikační údaje zaměstnavatele, jméno, příjmení, datum a místo narození, místo trvalého pobytu a rodné číslo občana, druh výdělečné činnosti, doba trvání důchodového pojištění, vyměřovací základ pro pojistné na sociální zabezpečení, vyloučené doby a další údaje podle § 38 odst. 4 ZOPSZ.

Evidenční listy se předkládají České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím okresní správy sociálního zabezpečení, v jejímž obvodu je útvar zaměstnavatele, ve kterém je vedena evidence mezd (§ 39 odst. 1 ZOPSZ). Při uplatnění nároku na důchod se předkládá evidenční list spolu se žádostí o důchod okresní správě sociálního zabezpečení příslušné podle

⁴⁶ Voříšek V.: Starobní důchod, Linde, Praha 2004, str. 193

⁴⁷ Příb J., Voříšek V.: Důchodové předpisy s komentářem 2007, ANAG 2007, str. 247

⁴⁸ Vzor evidenčního listu viz. příloha č. 2

místa trvalého pobytu žadatele. Zaměstnavatel je povinen předkládat každoročně evidenční list občanovi k podpisu.⁴⁹

Orgány sociálního zabezpečení zasílají tzv. informativní osobní list důchodového pojištění občanovi na základě podání jeho písemné žádosti. Tento list obsahuje přehled dob důchodového pojištění, vyměřovací základ a vyloučené doby (§ 40a odst. 1 ZOPSZ). Slouží k pravidelné informovanosti pojištěnců.

Žádost o starobní důchod

Důchod se přiznává vždy jen na základě písemné žádosti pojištěnce. Záleží tedy na pojištěnci, kdy se rozhodne odejít do starobního důchodu. S podáním žádosti velmi souvisí volba odchodu do starobního důchodu, která je pro pojištěnce důležitá. Posun data přiznání starobního důchodu o jeden den může výrazně ovlivnit výši starobního důchodu. Než se pojištěnec rozhodne pro odchod do starobního důchodu, měl by si určit svůj důchodový věk a zjistit dosavadní celkovou dobu pojištění. Mimo tyto údaje je dobré vzít ještě v úvahu další skutečnosti, které ovlivňují výši důchodu: délka rozhodného období, pravidla pro zvyšování důchodů v kalendářním roce, výše redukčních hranic a další skutečnosti rozhodné pro výši důchodu.

Jak již bylo řečeno výše, všechny důchody se přiznávají na základě podání písemných žádostí pojištěnců. Žádosti o přiznání důchodu sepisuje s občany okresní správa sociálního zabezpečení na předepsaných tiskopisech,⁵⁰ (do 31. 12. 2006 bylo sepisování žádostí o důchod, které podali zaměstnanci, povinností zaměstnavatelů). Žádost lze podat nejdříve 4 měsíce před požadovaným datem přiznání.⁵¹

K žádosti o starobní důchod je třeba přiložit následující doklady:

- občanský průkaz, u cizinců pas či povolení k pobytu,
- doklady o studiu, popřípadě učení (i nedokončeném),
- evidenční list důchodového pojištění z posledního zaměstnání – předkládá je zaměstnavatel, a to na vyžádání OSSZ/PSSZ/MSSZ
- muži předkládají doklady o výkonu vojenské služby,
- ženy předkládají doklady prokazující výchovu dětí,

---

⁴⁹ Příb J.: Kdy do důchodu a za kolik, 2. vydání, Grada Publishing, 2000, str. 99

⁵⁰ Tiskopis žádosti o přiznání důchodu viz příloha č. 3

⁵¹ ust. § 82 odst. 1 a 4 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

- potvrzení zaměstnavatele o vyplácených náhradách za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti náležející za pracovní úraz (nemoc z povolání),
- potvrzení zaměstnavatele o zvláštním příspěvku horníkům, vypláceném před rokem 1996,
- pokud občan chce důchod vyplácet na účet u peněžního ústavu, musí k žádosti přiložit vyplněný a bankou potvrzený tiskopis „Žádost o zařazení výplaty důchodu poukazem na účet“,
- chybí-li některé doby pojištění, předkládají se náhradní doklady, které prokazují výdělečnou činnost - potvrzení zaměstnavatele, pracovní smlouvy, svědecké prohlášení aj.,
- doklady prokazující zaměstnání v cizině.

Pokud občan nemůže žádost podat sám z důvodu nepříznivého zdravotního stavu, může ji za něj sepsat jeho rodinný příslušník. Nemusí však předkládat plnou moc. Musí předložit souhlas oprávněného s podáním žádosti o dávku a potvrzení lékaře, že mu zdravotní stav pro svou závažnost neumožňuje žádost o dávku sepsat (ust. § 82 odst. 2 ZOPSZ).

Žádost o důchod může kromě oprávněného občana podat i jeho zmocněnec, a to na základě plné moci, z které musí být patrné, že byla udělena k podání žádosti o důchod. Zmocněnec však bude muset za žadatele uvést a podepsat některá zásadní prohlášení a sdělení, například o výchově nezletilých dětí a náhradních dobách pojištění, s nimiž nemusí být detailně seznámen. Institut zastupování při sepisování žádosti o důchod je proto vhodné využívat jen ve výjimečných případech.

Všechny žádosti o důchod postupují OSSZ/PSSZ/MSSZ do České správy sociálního zabezpečení, která o nich rozhoduje. Rozhodnutí o přiznání dávky je orgán sociálního zabezpečení povinen vydat nejpozději do 90 dnů ode dne zahájení řízení (ust. § 85a odst. 2 ZOPSZ).

Důchod se vyplácí přímo oprávněnému nebo jeho zákonnému zástupci v hotovosti prostřednictvím držitele poštovní licence nebo bankovním převodem na účet.⁵²

---

⁵² <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/podani-zadosti-o-duchod.htm>

7. ZHODNOCENÍ SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY, ÚVAHY DE LEGE FERENDA

V současné době dochází ke změnám ve státních důchodových systémech mnoha evropských zemí. Hlavní příčinou nutných změn je nepříznivý demografický vývoj tzn. zvyšující se počet osob pobírajících důchodové dávky a snižující se počet osob, které do systému sociálního důchodového pojištění finančně přispívají, a také ekonomický vývoj země. Cílem důchodových reforem je zabezpečit pracujícím vyšší a spravedlivější důchody, vytvořit bezpečný a finančně udržitelný systém.

Reforma se nevyhnula ani České republice. Proces důchodové reformy započal již po politických změnách v roce 1989. V průběhu 90. let docházelo k dílčím reformním krokům. Podstatné bylo přijetí zákona o důchodovém pojištění v roce 1995. Postupně se však začaly objevovat nedostatky. Příčinnou byl zejména odlišný demografický vývoj v době přípravy zákona a v době po nabytí jeho účinnosti.

Stávající český důchodový systém tvoří dva pilíře. První pilíř představuje povinné základní důchodové pojištění, které je státem garantované a vztahuje se na všechny ekonomicky aktivní osoby. Druhý pilíř můžeme charakterizovat jako doplňkový a dobrovolný. Představuje ho penzijní připojištění se státním příspěvkem. Součástí druhého pilíře je i soukromé životní pojištění. Z prvního pilíře jsou pak poskytovány důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké a sirotčí.

Jak již bylo řečeno výše, reforma důchodového systému je nezbytná a v posledních letech se jedná o velice diskutované téma. Reforma byla rozdělena do tří etap. První etapa je spojena s novelou zákona o důchodovém pojištění, která byla přijata v roce 2009. Účinnosti nabyla 1. ledna 2010.

Jedná se zejména o parametrické změny základního důchodového pojištění:

- postupné diferencované zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod s cílem dosáhnout věkové hranice 65 let pro muže i ženy (po roce 2030),
- sjednocení věkové hranice žen a mužů pro „trvalý“ nárok na vdovský/vdovecký důchod,
- postupné prodloužení potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod z 25 na 35 let (včetně náhradních dob pojištění),
- přehodnocení definice invalidity,
- transformace invalidního důchodu na důchod starobní při dovršení věku 65 let,

- zvyšování procentní výměry starobního důchodu i za dobu výdělečné činnosti při souběžném pobírání poloviny starobního důchodu,
- při stanovení výše procentní výměry invalidního důchodu odstupňování procentní sazby za každý celý rok doby pojištění (včetně dopočtené doby) podle stupně invalidity.⁵³

Druhá etapa se zaměřuje na řešení otázek týkajících se problematiky financování základního důchodového pojištění a na přijetí opatření v oblasti penzijního připojištění a životního pojištění.

Jedná se o opatření ve veřejném základním důchodovém pojištění:

- zavedení plateb státu za náhradní doby pojištění, zavedení těchto plateb bude znamenat výdaje ze státního rozpočtu, tyto dodatečné prostředky by měly být získány v rámci ekologické daňové reformy,
- vytvoření rezervy pro důchodovou reformu,
- oddělení financování základního důchodového pojištění od státního rozpočtu a vytvoření „důchodového fondu“

Opatření v oblasti soukromých důchodů (penzijní připojištění se státním příspěvkem a životní pojištění):

- zvýšení motivace k vyšším příspěvkům,
- zvýšení participace zaměstnavatelů,
- podpora čerpání doživotních penzí z penzijního připojištění,⁵⁴
- a další opatření.

V rámci třetí etapy by měl být zaveden další dobrovolný spořicí pilíř důchodového systému.

Ačkoliv již první etapa nabyla účinnosti, systém důchodového pojištění je i přes nastavení základních parametrů dlouhodobě finančně neudržitelný. Na jedné straně je sice pravdou, že by mohl současný systém fungovat dalších 40 let, ale kolik by asi poté činila výše důchodů? V současné době činí výše důchodů 52 % čisté mzdy, za 40 let by se měla snížit na čtvrtinu z těchto 52 %.

⁵³ www.mpsv.cz: důchodová reforma, tři etapy důchodové reformy – tisková zpráva

⁵⁴ www.mpsv.cz: důchodová reforma, tři etapy důchodové reformy – tisková zpráva

Poté, co jsem se začala zajímat o problematiku starobního důchodu, důchodového systému v ČR, a během své práce jsem došla k mnohým poznatkům, číslům a údajům, jsou pro mne fakta o výši důchodů za 40 let (pokud by se tedy důchodový systém nezměnil) opravdu nepředstavitelná. Pokud tedy nenastane razantní zásah do důchodového systému, mohou mladí lidé včetně mé generace a mladších počítat s tím, že se o sebe budou muset ve stáří postarat sami.

Výrazné změny od 1. 1. 2010 jistě pociťují studenti středních, vyšších a vysokých škol. Doposud se jim roky vzdělávání započítávaly do penzijního výměru. Nyní už tomu tak není. Jedinou možnou alternativou, jak se zabezpečit na stáří je přispívat si na důchod dobrovolně. Avšak z mého pohledu to není zdaleka tak jednoduché, jak se píše. Minimální částka totiž přibližně činí 1600 Kč měsíčně. Což je z mého pohledu opravdu velká částka, na kterou si student stěží našetří. Proto by jistě nebylo od věci, se nad touto změnou pozastavit a učinit výhodnější opatření pro studenty.

S čím však souhlasím, je usnadnění pro pracující důchodce. Do 31. 12. 2009 měli povinnost uzavírat pracovní smlouvu jen na jeden rok. Nyní mohou uzavřít smlouvu na dobu neurčitou a současně pobírat starobní důchod. Skutečnost, že všem pracujícím důchodcům tato změna usnadní situaci, mohu potvrdit na příkladu mé babičky, která je požívatelem starobního důchodu přes 10 let a zároveň je po dobu 10 let pracující. Vždy si stěžovala, jaké jsou s tím problémy, když je pracovní smlouva uzavřená jen na jeden rok. Naštěstí ji zaměstnavatelé vždy vyšli vstříc a po roce uzavřeli smlouvu novou. Avšak kolik pracujících důchodců má takové štěstí na zaměstnavatele? S touto otázkou pak velice souvisí i otázka diskriminace starších občanů. Zaměstnavatelé mají totiž neustále předsudky o tom, že starší občané jsou v zaměstnání méně výkonní. Jedná se však o složitou problematiku, která má podle mého názoru řešení jistě v tzv. antidiskriminačním zákoně. Ten však doposud nebyl schválen.

Každá reforma má svá „pro“ a „proti“. S tím také souvisí odlišné názory jednotlivých politických stran, na nichž právě další postup důchodové reformy závisí. ČSSD a KSČM chtějí současný důchodový systém udržet a stabilizovat. Podle ODS, KDU-ČSL a TOP 09 je současný důchodový systém bez větších změn neudržitelný. Je tedy důležitá shoda politických stran v rámci dalších etap důchodové reformy.

Osobně se ztotožňuji s názorem na kompletní proměnu českého důchodového systému spočívající ve využití výhod současného PAYG (průběžný systém financování) systému a zároveň zapojením občanů do dobrovolných důchodových systémů. Dojde tak k omezení

závislosti občanů na státu. Většina lidí si snad uvědomí, že i během svého života musí myslet na budoucí odchod do důchodu a dostatečně se bude v průběhu aktivního života připravovat. Samozřejmě stát by měl zasáhnout tehdy, kdy na situaci občan vlastními silami nestačí.

8. ZÁVĚR

Každého z nás jistě jednou v životě bude zajímat důchodové pojištění a starobní důchod. Neboť stáří, které se spojuje s odchodem do důchodu, je nevyhnutelnou součástí lidského života. Stáří má své kladné i záporné stránky. Někdo se na svůj odchod do důchodu vyloženě těší. Plánuje si, jak bude trávit volný čas se svými vnoučaty, jak se bude věnovat svým koníčkům a zálibám. Jiný má strach, jak bude žít dál, když doposud byla jeho celoživotní náplní pracovní činnost. Proto není od věci, když je člověk na odchod do důchodu dostatečně připraven. Odpověď na otázku, zda odejít či neodejít do důchodu při dosažení důchodového věku je velmi složitá a individuální. Ne nadarmo se totiž říká, že: „člověk je tak starý, jak se cítí.“

Podle mého názoru je lepší, když poživatel starobního důchodu v zaměstnání pokračuje, pokud tedy vykonává takovou pracovní činnost, která není příliš náročná, nezpůsobuje zhoršování zdravotní stavu a práce ho pozitivně naplňuje. Domnívám se tak proto, že práce a přítomnost pracovního kolektivu má jistě pozitivní vlivy na psychiku člověka. Zaměstnaný důchodce si tak nepřipadá být zbytečným a má chuť do dalšího života. Avšak, jak již bylo řečeno výše, každý tyto změny při odchodu do důchodu vnímá individuálně. V dnešní době se najde jen několik málo pracujících poživatelů starobního důchodu. A pokud se již člověk rozhodne do starobního důchodu odejít, neměl by mít pocit nepotřebnosti.

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, důchodová reforma je aktuálním tématem na českém politickém poli, ale i ve společnosti. Jistě by byla zajímavým tématem pro samotnou bakalářskou nebo diplomovou práci.

Myslím si, že v souvislosti se změnami od 1. 1. 2010 se o problematiku důchodového pojištění začalo zajímat více lidí. Což je podle mého názoru správné. Změny v zákoně o důchodovém pojištění totiž zasáhly nejen starší občany a poživatele důchodů, ale i občany středního věku a studenty.

Nadále zůstává otázkou, jak se současný důchodový systém bude vyvíjet dále. Ideální důchodová reforma neexistuje. Vždy bude mít své klady či zápory.

Cílem mé práce bylo vymezení starobního důchodu, jeho charakteristika a rozdělení, objasnění pojmu důchodového věku a rozbor stávajícího systému důchodového pojištění ČR v souvislosti s důchodovou reformou.

Při vypracování práce jsem nabyla nových informací, údajů a poznatků, které mi přinesly ucelený pohled na problematiku starobního důchodu a důchodového systému ČR.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Brejcha A., Šantrůček V.: Právo důchodového pojištění, Praha, Linde, 1998
- Tomeš I. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 2. vydání, Všehrad, Praha 1995
- Veselý J., Právo sociálního zabezpečení, 2009
- Voříšek V.: Starobní důchod, Linde, Praha, 1994
- Tröster P. a kol.: Právo sociálního zabezpečení, 4. vydání, C.H. Beck, Praha 2008
- Příb J., Voříšek V.: Důchodové předpisy s komentářem, ANAG, Olomouc 2007
- Gregorová Z., Důchodové systémy, MU, Brno 1998
- Příb J.: Kdy do důchodu a za kolik, 2. vydání, Grada Publishing 2000
- Galvas M., Gregorová Z.: Sociální zabezpečení, MU, Brno 2005
- Příb J.: Důchodové pojištění a související problematika, ASPI 2004
- Liberec: TU, Speciální systémy důchodového pojištění (zabezpečení, zaopatření), Praha 2002, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
- Loužek M.: Důchodová reforma – revoluce nebo evoluce?, Praha – Občanský institut, 2008, Bulletin OI č. 197

POUŽITÉ PRÁVNÍ NORMY:

- Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- Vyhláška č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů

POUŽITÉ INTERNETOVÉ ADRESY:

- www.cssz.cz – Česká správa sociálního zabezpečení
- www.mpsv.cz/cs/ - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- www.czso.cz – Český statistický úřad
- www.opojisteni.cz – Informace ze světa pojištění
- www.e15.cz – ekonomický deník E15
- www.duchodovka.cz
- www.sagit.cz

PŘÍLOHA Č. 1

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968

Rok narození	Důchodový věk činí u						
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí					
		0	1	2	3	4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r	61r+8m	60r+4m	59r	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+4m	62r	60r+8m	59r+4m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+8m	62r+4m	61r	59r+8m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	62r+8m	61r+4m	60r	60r	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r	61r+8m	60r+4m	60r+4m	59r
1961	64r+4m	64r+4m	63r+4m	62r	60r+8m	60r+8m	59r+4m
1962	64r+6m	64r+6m	63r+8m	62r+4m	61r	61r	59r+8m
1963	64r+8m	64r+8m	64r	62r+8m	61r+4m	61r+4m	60r
1964	64r+10m	64r+10m	64r+4m	63r	61r+8m	61r+8m	60r+4m
1965	65r	65r	64r+8m	63r+4m	62r	62r	60r+8m
1966	65r	65r	65r	63r+8m	62r+4m	62r	61r
1967	65r	65r	65r	64r	62r+8m	62r	61r+4m
1968	65r	65r	65r	64r	63r	62r	61r+8m

Vysvětlivky: "r" znamená rok, "m" znamená měsíc

Evidenční list důchodového pojištění

Národní identifikační číslo

Technický kód

za rok

Typ ELDP

Operava ELDP ze dne

---

1. Identifikace pojištěnce

Příjmení (poškrtněte)

Jméno

Titul

Ulice

Číslo domu

Obec

PSČ

Číslo domu

PSČ

Rodné číslo pojištěnce

2. Průběh pojištění v daném roce

Kód	Důch		Důch												Vyměřovací základ	Doby odečtl	Z nepl.			
	Od	Do	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12				1-12		
-	-	-																		
-	-	-																		
-	-	-																		

(Věk v době - V
 Opatřeno - C
 PRAVPP - M)

3. Identifikační údaje organizace a podpisy

Název organizace

Ulice

Obec

Identifikační číslo organizace

Vazební symbol zaměstnavatele

Číslo domu

PSČ

Vyděleč na činnosti v organizaci od

Datum vyhodnocení ELDP

1.2.2010

Tisk - Strana 1

Tisk - Strana 2

Podpis a razítko organizace

Verze 3.7
ze dne 20.2.2008

Datum a podpis pojištěnce

Kontrola vyplnění

Vymazání hodnot

Datum, podpis a razítko ČSSZ

2 3 4 2 6 4 5 3 1 0

I/2008 ČSSZ 89 302 2